

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ

**Улога Војске Србије у
мултинационалним операцијама
ДИПЛОМСКИ РАД**

МЕНТОР:

др Зоран Драгишић
редовни професор

КАНДИДАТ:

Милица Дробњаковић

Београд, 2020. године

Садржај

1. Увод	3
2. Војска Србије.....	5
3. Мисије Војске Србије.....	8
3.1. Прва мисија Војске Србије	9
3.2. Друга мисија Војске Србије	9
3.3. Трећа мисија Војске Србије.....	10
4. Улога Војске Србије у мултинационалним операцијама.....	12
4.1. Појам мултинационалних операција.....	12
4.2. Традиција мултинационалних операција у Југославији.....	15
4.3. Центар за мировне операције	18
4.3.1. Традиција Центра за мировне операције.....	18
4.4. Центар за обуку јединица за мултинационалне операције	20
4.4.1. Обука у центру	21
4.5. Припрема и упућивање у мултинационалне операције и повлачење из мултинационалних операција	22
4.6. Посебна права и обавезе учесника у мултинационалним операцијама.....	25
4.7. Финансирање трошкова ангажовања у мултинационалним операцијама.....	27
5. Актуелне мултинационалне операције.....	28
5.1. Мисије Уједињених нација.....	28
5.1. Војне операције Европске уније.....	31
6. Значај мултинационалних операција.....	33
7. Закључак.....	34
8. Литература.....	35

1. Увод

Безбедност представља изузетно комплексан појам и сложен друштвени феномен. Кроз историју су се под појмом безбедности подразумевали разни садржаји. Према Малој политичкој енциклопедији, безбедност у најширем политичко-правном смислу обухвата мере и активности чувања и заштите од угрожавања независности и интегритета једне земље и унутрашњег уставног и правног поретка.¹

Један од аспеката саме безбедности представља национална безбедност. „Национална безбедност Републике Србије јесте објективно стање заштићености њених националних вредности и интереса од свих облика угрожавања, те субјективан осећај безбедности грађана Републике Србије.“²

Национални интереси Републике Србије јесу: очување суверености, независности и територијалне целовитости, очување унутрашње стабилности и безбедности, очување постојања и заштита српског народа где год он живи, као и националних мањина њиховог културног, верског и историјског идентитета, очување мира и стабилности у региону и свету, европске интеграције и чланство у Европској унији, економски развој и укупни просперитет и очување животне средине и ресурса Републике Србије.

Друштвени систем преко којег наше друштво остварује функцију заштите својих виталних вредности ради општег напретка и развојка друштва јесте систем безбедности. Део система националне безбедности јесте систем одбране који представља јединствену целину, нормативно, структурно и функционално уређену, чији је циљ остваривање одбрамбених интереса Републике Србије.

Оружане снаге представљају централни део система националне безбедности сваке земље. Често се целокупан систем безбедности и одбране поистовећује са оружаним снагама, јер су управо оне најзначајнији део система.

Глобални интеграциони процеси, динамика међународних односа као и пораст нестабилности у свету основне су детерминанте безбедносног окружења.

¹ Стајић, Љ., (2015). *Основи система безбедности*. Нови сад: Правни факултет у Новом Саду, стр.25.

² Стратегија Националне безбедности Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 88/2019)

Интензивирање политичке, економске и културне сарадње и међузависности и интеграциони процеси у области безбедности представљају значајне претпоставке за унапређење мира и стабилности у свету. Повећана међузависност држава на глобалном плану умањује опасности од традиционалних војних претњи.

Међутим, свет се и данас суочава за мноштвом брзих и непредвидивих промена. Уколико би смо желели да наведемо ризике и претње безбедности које су заједничке многим државама и регионима света то би били тероризам, организовани криминал, пролиферација оружја за масовно уништење, етнички и верски екстремизам, илегалне миграције, као и прекомерна експлоатација енергетских ресурса и њихов све израженији дефицит.³

Опасности са којима се суочава савремени свет указују на неопходну међународну сарадњу и недељивост међународне безбедности.

Један од аспеката међународне сарадње јесте међународна војна сарадња, која представља значајан сегмент система одбране и има за циљ сарадњу са оружаним снагама света, посебно у оквиру Партнерства за мир, регионалних иницијатива, учешћа наших припадника у мировним мисијама и усаглашавања и закључивања међународних споразума о сарадњи у области одбране. Активности међународне војне сарадње су и области војно-економске и војно-медицинске сарадње, обуке, вежбе школовање и усавршавање припадника Министарства одбране и Војске Србије. Приоритети су унапређење билатералне војне сарадње и регионалне сарадње, заједничке вежбе и статус посматрача на вежбама, заједничка обука и учешће у мултинационалним операцијама, као и ангажовање у војним операцијама ЕУ.

³ Стратегија одбране Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 94/2019)

2. Војска Србије

Војска се може дефинисати као субјекат одбране виталних државних и националних интереса од оружаних напада споља и изнутра. Војска представља целокупност оружаних снага једне државе. Из њеног појмовног одређења управо произилази и њена основна функција, одбрамбена улога. Основна функција државе се уставноправно изражава као одбрана суверености и територијалног интегритета државе.⁴

У складу са Законом о одбрани, одбрана Републике Србије се остварује ангажовањем свих расположивих људских и материјалних ресурса, а обезбеђује употребом Војске Србије и других снага одбране на заштити суверености, независности, територијалне целovitости и безбедности.⁵

Војска Србије је организована оружана снага и носилац борбених операција и свих других облика оружаног супротстављања, чија је надлежност утврђена Уставом и законом. Војска Србије брани државу од оружаног угрожавања споља и извршава друге мисије и задатке у складу са Уставом. Обједињава све учеснике у борбеним операцијама и командује свим снагама које изводе борбена дејства у ратном и ванредном стању на основу закона, а у складу са Доктрином Војске Србије. Доктрина Војске Србије заснива се на Стратегији одбране Републике Србије.

Војска Србије званично је створена 8. јула 2006. године уредбом Народне Скупштине Републике Србије, након проглашења независности Црне Горе. Војска Србије може се употребити ван граница Републике Србије само по одлуци Народне Скупштине.

Организација Војске Србије усклађена је са степеном ризика, мисијама, задацима и међународним стандардима. Организацијом су утврђена начела, тип војске, функционална и организациона структура и командовање Војском Србије.

Функционалну организацију Војске Србије чине Генералштаб Војске Србије и мирнодопске и ратне команде, јединице и установе. Генералштаб Војске Србије представља највиши стручни и штабни организациони део за припрему и употребу Војске Србије у миру и рату.

По структури Војска Србије се дели на видове, родове и службе.

Видови Војске Србије су интегрисане организационе целине родова и служби и које су релативно аутономне у борбеним дејствима на копну и ваздушном простору. Видови у Војсци Србије су Копнена војска и Ратно ваздухопловство и противваздухопловна одбрана.

⁴ Роквић, В. , *Положај војске у политичком систему Србије*, (2011)

⁵ Закон о одбрани Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 36/2018)

Родови Војске Србије су: пешадија, оклопне јединице, артиљерија, инжињерија, артиљеријско-ракетне јединице за противваздухопловна дејства, авијација, речне јединице и јединице за електронска дејства.

Службе у Војсци Србије деле се на опште и логистичке.

Опште службе су: кадровска, телекомуникације, ваздушно осматрање и јављање, атомско-биолошко-хемијска, обавештајна, безбедносна, информатичка, геодетска, метеоролошка и навигацијска, финансијска и правна служба.

Логистичке службе су: техничка, интендантска, саобраћајна, санитетска, ветеринарска и грађевинска.⁶

Војска Србије се састоји од *сталног и резервног састава*.

Стални састав чине професионални припадници Војске Србије и војници на служењу војног рока, док резервни састав чине резервни официри, резервни подофицири и војници у резерви.⁷

Војска Србије своје надлежности врши у складу са Уставом, законом, другим прописима, актима и међународним уговорима и споразумима које је закључила Република Србија, у складу са Стратегијом одбране, Доктрином Војске Србије и принципима међународног права који регулишу употребу силе.

Војска Србије је идеолошки, интересно и политички неутрална.

Унутрашњи односи у Војсци Србије су засновани на принципима субординације и једностарешинства.

Припадник Војске Србије је у вршењу своје службе дужан да:

- 1) поступа у складу са Уставом, законом, другим прописима и актима командовања, према правилима струке, непристрасно и страначки неутрално;
- 2) не истиче страначка или друга политичка обележја и не изражава своја политичка уверења;
- 3) извршава наређења и обавезе у вези са припремом и учествовањем у мултинационалним операцијама у складу са прописима о употреби Војске Србије ван граница Републике Србије;
- 4) изврши наређење, односно налог претпостављеног у вези са службом, изузев наређења чијим би се извршењем учинило кривично дело;
- 5) ако прими наређење чије извршење би представљало повреду закона, захтева од старешине који је издао такво наређење да га понови у писаном облику;
- 6) одбије извршење поновљеног наређења чијим би извршењем учинио кривично дело;
- 7) о издавању поновљеног наређења одмах обавести друго надлежно лице;

⁶ http://www.vs.rs/sr_cyr/jedinice/vojska-srbije , датум посећивања сајта 13.02.2020. године

⁷ *Ibidem*.

- 8) поступа у складу са Правилком службе Војске Србије и Кодексом части припадника Војске Србије;
- 9) чува тајност података за време службе, као и по престанку службе у периоду одређеном законом којим се уређује заштита тајних података;
- 10) непосредно претпостављеном старешини у писаном облику достави сазнања значајна за одбрану до којих је дошао обављањем војних дужности или на други начин.⁸

Војска Србије има грб и ознаку припадности, а може имати и друге симболе и обележја.

⁸ Закон о Војсци Србије („Службени гласник РС“ , бр. 94/2019)

3. Мисије Војске Србије

На основу опредељења Републике Србије и савременог оружаног амбијента, разрађују се мисије и задаци Војске Србије.

Постоје три основне мисије Војске Србије.

Мисије и задатке Војске Србије дефинише Народна Скупштина Републике Србије у складу са Уставом и основним принципима међународног права који регулишу употребу силе. Додељене мисије Војска Србије реализује извршавањем одређених задатака.⁹

Све три мисије су дефинисане и у складу са Повељом Уједињених нација. Важни циљеви који су дефинисани чланом 1 Повеље Уједињених нација, односе се на: очување међународног мира и безбедности и у ту сврху предузимање колективних мера ради спречавања или отклањања претњи миру и сузбијања аката агресије или других повреда мира; развијање пријатељских односа међу нацијама; постизање међународне сарадње решавањем међународних проблема и подстицање поштовања права човека и основних права и слобода.¹⁰

Мисије Војске Србије јесу:

1. одбрана Републике Србије од оружаног угрожавања споља;
2. учешће у изградњи и очувању мира у региону и свету;
3. подршка цивилним властима у супротстављању претњама безбедности.

Свака од наведених мисија мора бити усклађена са степеном угрожености, али и са доступним ресурсима. Такође, све мисије и задаци морају бити под контролом Генералштаба Војске Србије. Иако су мисије подељене на три категорије, свака тежи остварењу једног важног циља а то је заштита територије Републике Србије и њеног становништва.¹¹

Реализација било које од наведених мисија одвија се интеграцијом различитих способности и здруживањем снага, изградњом заједничких концепата и доктрина, успостављањем јединственог система обуке усмереног на оспособљавање команди и јединица Војске Србије за задатке и мисије и достизањем интероперабилности са системима одбране држава укључених у програм НАТО-а Партнерство за мир.¹²

Било која од наведене три мисије обухваћена је политиком одбране Републике Србије која се заснива на јачању и усавршавању капацитета за одбрану, али и на сарадњи са другим државама, које имају исте или сличне приоритете. Из тога закључујемо да су главни циљеви спровођења мисија Војске Србије усмерени ка креирању ефикасног одбрамбеног система, односно очувању мира и безбедности у региону и свету.

⁹ http://www.vs.rs/sr_lat/o-vojsci/opste/misije-i-zadaci, датум посећивања сајта 15.02.2020. године

¹⁰ Повеља Уједињених нација, члан 1.

¹¹ Милосављевић, Б. (2018). *Систем безбедности Републике Србије: уставне димензије*. Београд: Београдски центар за безбедносну политику. Стр. 7.

¹² Милосављевић, Б. (2018). *Ibid*, стр. 26.

3.1. Прва мисија Војске Србије

Прва мисија Војске Србије јесте одбрана Републике Србије од оружаног угрожавања споља. Реализује се следећим задацима:

- 1) одвраћањем од оружаног угрожавања;
- 2) одбраном територије;
- 3) одбраном ваздушног простора.

Иако је Стратегијом националне безбедности и Стратегијом одбране наведено да се агресија на Републику Србију сматра мало вероватном, у циљу изградње и одржавања високог степена функционалних способности, Војска Србије се мора непрекидно и плански припремати. Припреме за одбрану обухватају активности снага одбране које се заснивају на утврђеној стратегији одбране, а спроводе се у складу са плановима одбране.

Припреме Војске Србије, у складу са Доктрином Војске Србије, обухватају: обавештајно безбедносне припреме, планирање развоја, планирање употребе, стратегијски и оперативни развој, припреме људских ресурса, мобилизацију, оспособљавање, материјалне и здравствене припреме и уређење и припрему територије.

Најважнију улогу у одбрани територије Републике Србије, али и у одбрани ваздушног простора имају Копнена војска и Ратно ваздухопловство и противваздухопловна одбрана.

3.2. Друга мисија Војске Србије

Друга мисија Војске Србије јесте учешће у изградњи и очувању мира. Реализује се :

- 1) учешћем у међународној војној сарадњи и
- 2) учешћем у мултинационалним операцијама.

Први задатак (међународна војна сарадња) реализује се кроз билатералну војну сарадњу, сарадњу Србије са НАТО-ом кроз програм Партнерство за мир, учешћем у регионалним иницијативама, Програмом државног партнерства и другим видовима сарадње.¹³ Својим учешћем у међународној војној сарадњи, Србија има могућност да оствари велики број својих државних интереса.¹⁴ Захваљујући својој сарадњи са другим државама, Република Србија има могућност да унапреди своју националну безбедност и да обезбеди одбрамбену подршку.

¹³ Роквић, В. (2017). *Системи одбране*. Београд: Факултет безбедности Универзитета у Београду

¹⁴ *Ibidem*.

Један од начина на који Република Србија остварује међународну сарадњу јесте мултилатерална сарадња, која подразумева учешће у оквиру многих међународних организација, као што је на пример Организација Уједињених нација.

Поред Уједињених нација, Република Србија такође сарађује са Европском унијом. Важну улогу има и сарадња са НАТО-ом, која је започела потписивањем Програма Партнерство за мир 2006. године. Основни циљ програма јесте унапређење реформе, изградња међусобног поверења и увећање способности партнерских односа за очување мира и безбедности.¹⁵

Међународну сарадњу Република Србија такође остварује и са Организацијом за европску безбедност и сарадњу, чији је основни циљ рани наговештај и спречавање сукоба, управљање кризним ситуацијама и постконфликтни опоравак.

Други задатак у оквиру друге мисије Војске Србије јесте учешће у мултинационалним операцијама.

Под *мултинационалним операцијама* подразумевају се „активности које се предузимају у оквиру система колективне безбедности и система колективне одбране, у складу са међународним правом и потврђеним међународним уговорима.“¹⁶

Према Доктрини Војске Србије, мултинационалне операције учвршћују међународни положај земље и представљају значајан елемент спољне политике.¹⁷ Овај задатак регулисан је *Законом о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије*. Ове операције обухватају све мисије и задатке који су усмерени ка очувању националне, регионалне и глобалне безбедности широм света.

3.3. Трећа мисија Војске Србије

Трећа мисија Војске Србије јесте подршка цивилним властима у супротстављању претњама безбедности. Ова мисија реализује се кроз:

- 1) помоћ у супротстављању унутрашњем угрожавању безбедности, тероризму, сепаратизму, организованом криминалу;
- 2) пружање помоћи у случају великих природних непогода, техничко-технолошких и других несрећа.¹⁸

Трећа мисија Војске Србије назива се још и цивилно-војном сарадњом.

Подршка цивилним снагама значи да је у тој мисији Војска помоћна снага. Војска има помоћну улогу, односно ангажује се у сврху помоћи и подршке снагама МУП-а.

¹⁵ Игњатијевић, М. (2018), Значај изградње интероперабилности Војске Србије за учествовање у мултинационалним операцијама. Београд: Београдски центар за безбедносну политику, стр. 6

¹⁶ Закон о одбрани Републике Србије („Службени гласник РС“ , бр. 36/2018)

¹⁷ Доктрина Војске Србије, (2010) , стр. 7

¹⁸ http://www.vs.rs/sr_lat/o-vojsci/opste/misije-i-zadaci , датум посећивања сајта 16.02.2020. године

Ради реализације треће мисије, Војска Србије изводи следеће операције:

- 1) операције превентивног размештања снага - усмерене су на подршку цивилним властима посебно у борби против тероризма и у побуњеничким дејствима;
- 2) противтерористичке операције – су борбене операције које се спроводе у миру и оружаном сукобу ради пружања помоћи цивилним властима у онемогућавању терористичке делатности;
- 3) противпобуњеничке операције – су борбене операције које се изводе у миру, током ванредног стања и у оружаном сукобу, у случају избијања оружане побуне на било ком делу државне територије. Изводе се у садејству са снагама Министарства унутрашњих послова и обавештајним и безбедносним службама Републике Србије.

4. Улога Војске Србије у мултинационалним операцијама

Република Србија спада у круг земаља које имају веома компликован однос према мировним мисијама. Прихватајући наслеђе СФРЈ као сопствено, Србија се може похвалити традицијом учествовања у мировним мисијама УН од самих почетака мировних мисија као облика обустављања конфликта.¹⁹

Традиција међународних мировних и хуманитарних операција почиње од средине деветнаестог века, када је Црвени крст први пут интервенисао на бојиштима. Након тога се Хашком и Женевским конвенцијама као и Допунским протоколима покушао дати међународноправни оквир за заштиту цивила, болесника, ратних заробљеника и рањеника као и материјалних и културних добара од ратних разарања.²⁰

Учествовање у изградњи и очувању мира представља другу од три мисије Војске Србије.

Савремене мултинационалне операције се крећу од наметања мира до помоћи око успостављања демократских политичких институција.

4.1. Појам мултинационалних операција

Мултинационалне операције су активности које се предузимају у оквиру система колективне безбедности и колективне одбране, у складу са међународним правом и потврђеним међународним уговорима.²¹

Савремене мултинационалне операције комбинују војне и дипломатске активности са подршком цивилном становништву. Операције очувања мира су до сада биле најчешћи облик мултинационалних операција. Мултинационалне операције се углавном спроводе у сврху успостављања нарушеног мира и стабилности у свету, као и ради савладавања хуманитарних криза.

¹⁹ Београдска школа за студије безбедности, Безбедност Западног Балкана: Мултинационалне операције. Број 16. Јануар-март 2010.

²⁰ Драгишић, З., (2011). *Систем националне безбедности Републике Србије*. Београд: Универзитет у Београду – Факултет безбедности, стр. 154.

²¹ http://www.vs.rs/sr_cyr/medjunarodna-saradnja/multinacionalne-operacije/multinacionalne-operacije, датум посеђивања сајта 18.02.2020. године

Мултинационалне (мировне) операције УН од 1948.године до данас могу се поделити на следеће генерације:

1. *Мултинационалне операције прве генерације* или класичне мултинационалне операције подразумевале су размештање снага ради надгледања примирја, након што зараћене стране постигну договор о примирју. Ове операције су биле карактеристичне за време Хладног рата и почивале су на три основна принципа: сагласност, непристрасност и употреба силе једино у самоодбрани. У састав мисија нису укључивани представници земаља које су имале директан интерес у конфликту, вођене су непристрасно.
2. *Мултинационалне операције друге генерације* од прве генерације разликовале су се по окружењу у коме су се одвијале, по принципима и пракси коју су стварале. Друга генерација одвијала се у условима оружаних сукоба док су они још трајали, углавном у условима унутрашњих сукоба. Ове операције су укључивале мониторинг, посредовање и спречавање сукоба и могле су да трају и неколико деценија. Изводиле су се као део политичког решења постигнутог споразума. Укључивале су велики број не-војних активности као што су демобилизација, разоружање, збрињавање избеглица, обука полиције, изградња институција и многи други административни послови. Ове операције назване су такође и операцијама „изградње мира“. Међутим, успех ових операција зависио је од воље зараћених страна да прихвате међународно посредовање као и од подршке коју су добијале од најмоћнијих држава.
3. *Мултинационалне операције треће генерације* представљају операције наметања мира у складу са Повешом УН, без сагласности страна у сукобу, обично у унутрашњим сукобима, као што је био случај у Сомалији и Босни и Херцеговини. Ове операције представљају правно допуштен изузетак од начела немешања у унутрашње ствари суверених држава. Међутим, ова врста операција запала је у кризу због лоших искустава из Сомалије и Босне и Херцеговине.²²

Мултинационалне операције ван граница Републике Србије, у складу са Законом о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије, обухватају мисије и задатке у очувању националне, регионалне и глобалне безбедности и мира у свету. У њих спадају:

1. операције очувања, одржавања и изградње мира у свету;
2. операције спречавања сукоба и успостављања мира;
3. заједничке одбрамбене операције у складу са прописима о одбрани;
4. операције пружања помоћи у отклањању последица међународног тероризма и терористичких напада већих размера;

²² Драгишић, З., (2011). *Ibid.* стр. 154.-156.

5. учествовање у хуманитарним операцијама у случају природних, техничко-технолошких и еколошких несрећа већих размера и пружање помоћи у кризним ситуацијама.²³

Упућивање Војске Србије и других снага одбране у мултинационалне операције заснива се на следећим принципима:

- 1) да је учешће припадника Војске Србије и других снага одбране у конкретној операцији у складу са Уставом Републике Србије и међународним правом;
- 2) да је учешће припадника Војске Србије и других снага одбране у конкретној операцији у складу са националним, безбедносним, одбрамбеним и спољнополитичким интересима Републике Србије;
- 3) да се активности Војске Србије и других снага одбране у вези са учешћем у мултинационалним операцијама у јавности објективно представљају;
- 4) да је обезбеђена адекватна правна заштита учесника у мултинационалним операцијама и поштовање уговорних обавеза у погледу процена безбедносних ризика.²⁴

Успешна употреба снага у мултинационалним операцијама обезбеђује се:

- постојањем јасне мисије и мандата;
- обезбеђењем снага које имају способности да изврше мисију;
- планирањем и обезбеђењем капацитета за безбедно повлачење снага из мисије у случају потребе;
- логистичком подршком;
- подршком командовању снагама и
- правном и социјалном заштитом ангажованих лица.²⁵

У току извођења мултинационалних операција, национални контингент се ставља у оперативну надлежност команди мултинационалних снага. Неопходно је да се војна сила примењује у складу са мандатом мисије и правилима употребе силе. Мултинационалне операције у зависности од мандата Савета безбедности Уједињених нација и мисије могу бити **борбене** или **неборбене**.

²³ Закон о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 36/2018.)

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ http://www.vs.rs/sr_cyr/medjunarodna-saradnja/multinacionalne-operacije/multinacionalne-operacije, датум посећивања сајта 18.02.2020. године

4.2. Традиција мултинационалних операција у Југославији

Бивша Југославија била је веома активан члан међународне заједнице, што се нарочито испољавало кроз учешће у мултинационалним операцијама. Велики део свог међународног угледа Југославија је градила управо на свом доприносу очувању мира у свету. У мировним операцијама су учествовале како оружане снаге тако и цивилно особље и то је био главни показатељ спољнополитичке оријентације тадашње државе.

У периоду од 1956. до 1993. године Југославија је учествовала у шест мировних операција:

1. **UNEF** (United Nations Emergency Force) , на Синају од 1956. до 1967. године, у којој су учествовали припадници оружаних снага Југославије, као и цивилно особље. У овој операцији су оружане снаге Југославије учествовале са једним батаљоном у чак 22 ротације. У оквиру снага Југославије било је ангажовано 1.178 официра, 2.014 подофицира, 10.892 војника и 92 цивила, који су били ангажовани на административним пословима. Укупно је било ангажовано 14.265 људи, од чега је 8 погинуло а 56 рањено. Снаге Југославије су чиниле 21,54% од укупно ангажованих међународних снага у овој операцији. У току ове операције Југославија је доживела велику међународну промоцију и постала веома утицајна држава у Покрету несврстаних и Организацији Уједињених нација.
2. **UNYOM** (United Nations Yemen Observation Mission) , у Јемену у току 1963. и 1964. године. У овој операцији укупно је учествовало 22 официра, 17 подофицира и 77 војника, није било мртвих ни рањених. Повод за успостављање био је грађански рат у који су се умешали Саудијска Арабија и Египат. Одред ЈНА за Јемен формиран је једним делом од припадника Одрета на Синају а други део стигао је из Земље. Одред је задатке извршавао интензивним патролирањем.
3. **ONUC** (United Nations Operation in the Congo) , успостављена је у Конгу јула 1960. године и трајала је до јуна 1964. године. Задатак је био да се осигура повлачење белгијских снага, као и да се помогне влади Конга да одржи ред у земљи. Мандат је постепено мењан и укључио је одржавање територијалног интегритета и спречавање грађанског рата, као и одстрањивање страних трупа, паравојних јединица и плаћеника. У овој операцији краткотрајно је учествовала ваздухопловна техничка јединица ЈНА, састављена од 22 официра и није било губитака. Своје неслагање са променом мандата мисије СФРЈ изразила је повлачењем свог контингента децембра 1960. године.

4. **UNIMOG** (United Nations Iran-Iraq Military Observer Group) , група војних посматрача УН Иран-Ирак успостављена је 9.августа 1988. године и била је ангажована до фебруара 1991. године. Задатак групе био је да верификује, потврди и надгледа прекид ватре и повлачење свих трупа на међународно признате границе, што је успешно извршено. Максимално бројно стање је било 400 војних посматрача из 26 земаља. Прва група од 10 војних посматрача из ЈНА је почела са радом већ 20.августа 1988. године, првог дана примирја између зараћених страна. У мисији је ангажовано 30 војних посматрача из СФРЈ, који су задатке претежно извршавали са територије Ирана. Међу ангажованима није било губитака нити рањених. Занимљива чињеница јесте да је командант ове операције био југословенски генерал-мајор Славко Јовић.

5. **UNTAG** (United Nations Transition Assistance Group) , септембра 1978. године Савет безбедности УН донео је резолуцију којом је формирао групу УН за пружање помоћи приликом преношења вести у Намибији – UNTAG. До 1. априла 1989. године предузимане су само политичке мере, а од тог датума успостављена је и војна операција, која је трајала до марта 1990. године. Максимално бројно стање војног дела операције је било 4.500 људи из 50 земаља. У овој операцији је било ангажовано 25 југословенских официра. Основни задатак војних посматрача је био да контролишу прекид ватре и повлачење војних и полицијских снага Јужноафричке Републике, помогну организацију и спровођење избора у Намибији, као и да асистирају у прихвату избеглица.

6. **UNAVEM** (United Nations Angola Verification Mission) , Савет безбедности УН је децембра 1988. године успоставио верификациону мисију УН у Анголи. Задатак мисије је био да верификује повлачење кубанских снага са територије Анголе. Повлачење је у потпуности завршено 25. маја 1991. године чиме је испуњен мандат мисије. Савет безбедности је донео одлуку да успостави мисију UNAVEM II са задатком да надгледа прекид ватре и изборе. Мисија је завршена фебруара 1995. године. Мисија UNAVEM I је бројала 70 војних посматрача из 10 земаља. Из СФРЈ је учествовало 14 официра. У UNAVEM II је било 350 војних посматрача. У њој је учествовало 11 југословенских официра. Избијање грађанског рата у СФРЈ довело је почетком 1993. године до повлачења војних посматрача из ЈНА.

После распада бивше Југославије новонастала СР Југославија а након ње и Србија и Црна Гора наставиле су да учествују у мултинационалним операцијама. То су биле:

1. **UNMISET** (United Nations Mission of Support in East Timor) , мисија УН за подршку у Источном Тимору. Припадници Војске Југославије и Војске Србије и Црне Горе су учешће у овој мисији започели 2002. године са три војна посматрача, а завршили 2005. године када је званично затворена мисија.
2. **ONUB** (United Nations Operation in Burundi) , припадници Војске Србије и Црне Горе били су ангажовани у операцији УН у Бурундију од 2004. године до 2006. године. У операцији су ангажована три официра на дужностима војних посматрача.²⁶

Завршене мултинационалне операције у којима је учествовала Војска Србије:

1. **MINURCAT** (United Nations Mission in the Central African Republic and Chad) , резолуцијом Савета безбедности УН 1778 од 25. септембра 2007. године одобрено је успостављање мисије УН у Чаду и Централноафричкој Републици. Војска Србије је учествовала у овој мисији од јуна 2009. године до децембра 2010. године. Ангажоване су три ротације Војске Србије. У прве две ротације тимови Војске Србије су били у саставу норвешког контингента, док је трећа ротација била ангажована самостално, у оквиру пољске болнице УН.
2. **EUFOR RCA** , војна операција ЕУ у Централноафричкој Републици успостављена је на основу Резолуције Савета безбедности УН 2134 од 28. јануара 2014. године. Остварила је пуну оперативну способност 15. јуна 2014. године. Војска Србије је у овој операцији ангажовала шесточлани медицински тим од 23. септембра 2014. године, до окончања мисије, у марту 2015. године.
3. **UNMIL** (United Nations Mission in Liberia) , успостављена је Резолуцијом Савета безбедности УН 1509 од 19. септембра 2003. године. Мандат мисије се периодично продужава резолуцијама Савета безбедности УН. Војска Србије је у мисији УН у Либерiji ангажовала војне посматраче, са мандатом у трајању од годину дана, од 10. децембра 2003. године, до 10. фебруара 2018. године.²⁷

²⁶ Драгишић, З., (2011). *Ibid.* стр. 157. – 158.

²⁷ http://www.vs.rs/sr_cyr/clanak/992B42F8C68C11E5A7C800163E135070/zavrsene-mirovne-operacije , датум посећивања сајта 21.02.2020. године

4.3. Центар за мировне операције

Центар за мировне операције је јединица која је непосредно потчињена Здруженој оперативној команди Генералштаба Војске Србије. Намењен је за обуку, избор, опремање, припрему и упућивање појединаца и јединица из Министарства одбране и Војске Србије у мултинационалне операције ван граница Републике Србије.

У саставу Центра за мировне операције налазе се:

- 1) Одељење за људске ресурсе;
- 2) Одељење за оперативно-штабне послове;
- 3) Одељење за обуку;
- 4) Одељење за подршку;
- 5) Група за финансије.

Начелник Центра за мировне операције је пуковник Миливоје Пајовић. Центар за мировне операције јесте пуноправни члан **Европске асоцијације центара за обуку за мировне операције (ЕАРТС)** и **Међународне асоцијације центара за обуку за мировне операције (IARTC)**.²⁸

Обука официра и подофицира спроводи се путем курсева и семинара и обухвата основна знања из области мултинационалних операција, процес доношења одлуке и обуку за специфичне дужности као што су штабне дужности, дужности логистичких официра, официра за цивилно-војну сарадњу, војних посматрача.

4.3.1. Традиција Центра за мировне операције

Након десетогодишње паузе због ратних дешавања на простору бивше СФР Југославије, Војска Југославије и Војска Србије и Црне Горе су се 2002. године повратиле у мултинационалне операције и учествовале су у две мултинационалне операције Уједињених нација: УНМИСЕТ у Источном Тимору и ОНУБ у Бурундију. То је било појединачно ангажовање официра на дужностима војних посматрача. Чак и овакво ангажовање од само неколико официра захтевало је постојање организацијске целине која би вршила координацију свих активности које су се односиле на избор квалитетног кадра, њихово опремање, припрему за обављање специфичних дужности ван граница наше земље и решавање њиховог статуса у току ангажовања.

Од 2002. године облашћу мировних мисија у Војсци бавило се **Одељење за међународне интеграције и мировне операције** при Оперативној управи Генералштаба Војске Србије и Црне Горе.

²⁸

http://www.vs.rs/sr_cyr/jedinice/vojska-srbije/generalstab/zngs/zdruzena-operativna-komanda/centar-za-mirovne-operacije , датум посећивања сајта 21.02.2020. године

Ово одељење је 14. октобра 2003.године постало **Национални центар за мировне мисије** који је био потчињен заменику начелника Генералштаба Војске Србије и Црне Горе.

Центар за мировне операције као правни наследник Националног центра за мировне мисије, основан је 1. јануара 2005. године, када је и непосредно потчињен Здруженој оперативној команди Генералштаба.

Дан Центра за мировне операције обележава се **17. новембра** у спомен на дан када је, 1956. године, упућена претходница Одред ЈНА у састав Снага за хитно реаговање УН на Синају.²⁹

4.3.2. Задаци Центра за мировне операције

Центар за мировне операције обавља послове који се односе на:

- избор, селекцију, обуку и припрему лица и учешће у обуци и припреми јединица за мултинационалне операције;
- праћење, координацију и контролу ангажованих снага Војске Србије у мултинационалним операцијама, у складу са одлуком надлежних државних органа;
- координацију активности на планирању, организацији и реализацији транспорта појединаца, јединица, наоружања и војне опреме у мултинационалним операцијама;
- планирање, организацију и реализацију националних и међународних курсева, семинара и предавања из области мултинационалних операција;
- израду критеријума за обезбеђење људских ресурса за јединице и особље на кључним дужностима у јединицама које се припремају за ангажовање у мултинационалним операцијама;
- предлагање појединаца за оспособљавање у земљи и иностранству за учешће у мултинационалним операцијама;
- учешће у избору и изради садржаја обуке за јединице за мултинационалне операције;
- координацију у припреми снага за мултинационалне операције са организацијским целинама Министарства одбране и Генералштаба Војске Србије и надлежним субјектима у Републици Србији и другим међународним субјектима и организацијама;
- предлог трошкова припрема и ангажовања појединаца и јединица за учешће у мултинационалним операцијама;
- учешће у евалуацији оспособљености јединица за ангажовање у мултинационалним операцијама;

²⁹

http://www.vs.rs/sr_cyr/jedinice/vojska-srbije/generalstab/zngs/zdruzena-operativna-komanda/centar-za-mirovne-operacije , датум посећивања сајта 23.02.2020. године

- учешће у изради Меморандума о разумевању и техничких споразума за ангажовање припадника Војске Србије у мултинационалним операцијама;
- предлагање и учешће у изради и измени нормативно-правног оквира за учешће у мултинационалним операцијама;
- сарадњу са Центрима за обуку за операције подршке миру у региону и свету и међународним организацијама, у циљу усавршавања у области мултинационалних операција;
- сарадњу са организацијским целинама Министарства одбране и Војске Србије надлежним за међународну војну сарадњу и обуку у вези са мултинационалним операцијама;
- сарадњу са међународним субјектима ради размене идеја и искустава из мултинационалних операција, у складу са плановима билатералне војне сарадње;
- сарадњу са организацијским целинама Министарства одбране и Војске Србије надлежним за међународну војну сарадњу и обуку у вези са мултинационалним операцијама.³⁰

4.4. Центар за обуку јединица за мултинационалне операције

Центар за обуку јединица за мултинационалне операције обавља послове из делокруга обуке и усавршавања припадника Војске Србије и оружаних снага страних земаља за учешће у мултинационалним операцијама.³¹ Ти послови се пре свега односе на планирање, организовање, координацију, контролу способности и евалуацију јединица Војске Србије.

Центар за обуку јединица за мултинационалне операције налази се у Бујановцу, а командант центра је потпуковник Бранислав Стевановић. Формиран је 20.маја 2012. године. Центар је прва јединица Војске Србије намењена за обуку јединица које се упућују у мултинационалне операције.

Центар реализује:

- 1) обуку јединица за учешће у мултинационалним операцијама;
- 2) пружање подршке и учешће у обуци појединаца и тимова Војске Србије и партнерских земаља за учешће у мултинационалним операцијама.

³⁰ http://www.vs.rs/sr_cyr/jedinice/vojska-srbije/generalstab/zngs/zdruzena-operativna-komanda/centar-za-mirovne-operacije , датум посећивања сајта 23.02.2020. године

³¹ http://www.mnop.mod.gov.rs/sadrzaj.php?id_sadrzaja=97&active=text , датум посећивања сајта 23.02.2020. године

4.4.1. Обука у центру

Обука у Центру за обуку јединица за мултинационалне операције реализује се по принципу модула који се надовезују један на други. Постоје 4 модула:

1. модул – Академска обука - Обука се изводи у учионицама, на симулаторима и тренажерима. Тренутно се у саставу центра налази Центар за самостално учење енглеског језика, али се очекује и испорука осталих симулатора и тренажера неопходних за опремање Симулационог центра.
2. модул – Обука послуга, посада и одељења - Обука се изводи на полигонима, у приближно реалним условима. Јединице на обуци су у могућности да спроведу све стандардне оперативне процедуре у извршавању задатака у мултинационалним операцијама, као што су: патроле, конвоји, контролни пунктови, реакција на инциденте у бази, осматрање у додељеној зони, контрола масовног окупљања и побуне, претрага терена, хелио маршалинг и медицинска евакуација повређених и оболелих. Тренутно су на полигону изграђена два истурена базна кампа и један стални контролни пункт. У оквиру полигона су израђене саобраћајнице.
3. модул – Реализација заједничких вежби – Полигон „Рујан“ са својим топографским карактеристикама обезбеђује велики маневарски простор јединицама на обуци. У зависности од сценарија вежбе, на полигону је могуће реализовати вежбе на терену за јединице закључно са батаљонским нивоом.
4. модул – Реализација гађања из личног и колективног наоружања – Обука у овој фази реализовала би се на Стрелишном комплексу „Вртогош“, где ће се изводити:
 - гађања из пешадијског оружја,
 - гађања из конвоја,
 - квалификациона гађања,
 - ситуациона гађања,
 - обука са бојним минско-експлозивним средствима,
 - гађања ручном одбрамбеном бомбом,
 - гађања из пиштоља и револвера,
 - гађања из ручног ракетног бацача.³²

³² http://www.vs.rs/sr_cyr/jedinice/vojska-srbije/kopnena-vojska/centar-za-obuku-jedinica-za-mnop ,
датум посећивања сајта: 09.03.2020. године

4.5. Припрема и упућивање у мултинационалне операције и повлачење из мултинационалних операција

Војска Србије у мултинационалним операцијама Уједињених нација и Европске уније ангажује снаге према следећем: војне посматраче, штабне официре, медицинско особље у санитетским тимовима и војној болници, јединице нивоа пешадијског одељења, пешадијског вода и пешадијске чете.

Упућивање Војске Србије и других снага одбране у мултинационалне операције заснива се на следећим принципима:

- 1) да је учешће припадника Војске Србије и других снага одбране у конкретној операцији у складу са Уставом Републике Србије и међународним правом;
- 2) да је учешће припадника Војске Србије и других снага одбране у складу са националним безбедносним и одбрамбеним интересима Републике Србије;
- 3) да се активности Војске Србије и других снага одбране у вези са учешћем у мултинационалним операцијама у јавности објективно представљају;
- 4) да је обезбеђена адекватна правна заштита учесника у мултинационалним операцијама и поштовање уговорних обавеза у погледу процена безбедносних ризика.³³

О употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама одлучује се на основу **Годишњег плана употребе Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама**, којим се одређују њихове мисије и задаци.

Годишњи план употребе заснива се на:

- 1) утврђеним безбедносним и одбрамбеним потребама и интересима, у складу са Стратегијом националне безбедности Републике Србије, Стратегијом одбране Републике Србије и Стратегијским прегледом одбране Републике Србије;
- 2) обавезама које је Република Србија преузела закљученим међународним уговорима у области безбедности, одбране и војне сарадње и цивилне заштите;
- 3) расположивим материјалним, финансијским и људским ресурсима система одбране.

³³ Закон о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије (Службени гласник РС – бр. 36/2018, члан 3.)

Годишњи план употребе садржи: називе планираних мултинационалних операција; њихов мандат; преглед мултинационалних операција чије је извршавање у току са оценом стања; циљ који се постиже употребом Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама које се планирају у текућој години; расположиве снаге и материјална и финансијска средства која се могу ставити на располагање ради учествовања у мултинационалним операцијама; као и друге елементе од значаја за одобравање учешћа у мултинационалним операцијама.

Годишњи план употребе припремају: Министарство одбране – за припаднике Војске Србије и запослене у Министарству одбране; Министарство одбране у сарадњи са надлежним министарствима – за запослене у другим органима државне управе, особље цивилне заштите и лица која се могу ангажовати на пословима пружања помоћи у оквиру мултинационалних операција и Министарство унутрашњих послова – за запослене у Министарству унутрашњих послова.³⁴

Народна скупштина одлучује о учешћу припадника Војске Србије у мултинационалним операцијама, као и о продужетку времена трајања њиховог ангажовања и повлачењу из мултинационалне операције.³⁵

Председник Републике, на основу одлуке Народне скупштине, у складу са законом, одлучује о упућивању припадника Војске Србије у мултинационалне операције, на предлог министра одбране.³⁶

У мултинационалне операције могу се упућивати само припадници Војске Србије и других снага одбране који су завршили обуку у земљи или иностранству, који су оспособљени за одговарајућу специјалност и који имају одговарајући сертификат о оспособљености за учешће у мултинационалним операцијама.³⁷

У мултинационалне операције не могу бити упућени војници док се налазе на служењу војног рока. У случају проглашења ратог и ванредног стања, припадници Војске Србије се не могу упућивати у мултинационалне операције до укидања ратног и ванредног стања, осим у заједничке одбрамбене операције у складу са прописима о одбрани.

У мултинационалне операције могу бити упућени припадници активне резерве чија се права и обавезе у вези са учешћем у мултинационалним операцијама одређују уговором.³⁸

³⁴ Закон о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије (Службени гласник РС - бр. 38/2018., члан 7.)

³⁵ Закон о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије (Службени гласник РС - бр. 38/2018., члан 8.)

³⁶ Закон о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије (Службени гласник РС - бр. 38/2018., члан 9.)

³⁷ Закон о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије (Службени гласник РС - бр. 38/2018., члан 12.)

³⁸ Закон о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије (Службени гласник РС - бр. 38/2018., члан 13.)

Законом о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије предвиђено је да припадници Војске Србије и других снага одбране не могу бити непрекидно дуже од годину дана у мултинационалној операцији. У пракси су до сада припадници Војске Србије упућивани у мултинационалне операције са периодом ротације, за војне посматраче и штабне официре од шест месеци или годину дана, а за медицинско особље са периодом ротације од четири или шест месеци у зависности од врсте и карактера мисије.

План припрема за учешће у мултинационалној операцији утврђују и спроводе:

- 1) министар одбране – за припаднике Војске Србије;
- 2) министар унутрашњих послова – за полицијске службенике;
- 3) надлежни министар – за запослене у органима државне управе.³⁹

Припадник Војске Србије за време припрема и обуке за учешће у мултинационалној операцији има право и на накнаду трошкова, у складу са прописима о накнади путних и других трошкова.

Припремање и обучавање за учешће у мултинационалним операцијама припадника Војске Србије обавља се у складу са прописима о одбрани и Војсци Србије.⁴⁰

Ако у времену предвиђеном за спровођење мултинационалне операције дође до нарушавања мандата мисије, озбиљног угрожавања безбедности и одбрамбених интереса Републике Србије или буду угрожени животи припадника Војске Србије и других снага одбране, или настану неприхватљиви ризици и опасност по њихову безбедност, а Народна скупштина није у могућности да се састане, на основу заједничке процене са надлежним министрима, министар одбране предлаже председнику Републике доношење одлуке о повлачењу дела или свих припадника Војске Србије, односно других снага одбране и пре окончања активности на коју су упућени.⁴¹

³⁹ Закон о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије (Службени гласник РС - бр. 38/2018., члан 14.)

⁴⁰ Закон о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије (Службени гласник РС - бр. 38/2018., члан 15.)

⁴¹ Закон о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије (Службени гласник РС – бр. 38/2018., члан 16.)

4.6. Посебна права и обавезе учесника у мултинационалним операцијама

Избор припадника Војске Србије и других снага одбране за учешће у мултинационалним операцијама врши се у складу са Законом о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије и прописима о одбрани и Војсци Србије, као и прописима којима се уређују надлежност и рад других снага одбране.

Министар одбране, односно надлежни министри или лица која они овласте закључују техничке споразуме којима се уређују услови ангажовања припадника Војске Србије и других снага одбране у оквиру мултинационалних операција, ради извршавања закљученог међународног уговора на основу којег се изводи конкретна мултинационална операција.

За време учешћа у мултинационалним операцијама, контролу извршавања војних дужности и командовања обављају овлашћене старешине Војске Србије. За свако учешће у мултинационалним операцијама доносе се правила ангажовања која прописује министар одбране.⁴²

О правима и обавезама припадника Војске Србије који се ангажовани у мултинационалним операцијама одлучују такође овлашћене старешине.

Припадници Војске Србије за време учешћа у мултинационалним операцијама имају право на накнаду плате и друга новчана примања најмање у износу који би остварили да су на служби у Војсци Србије или у радном односу у земљи. Такође, имају и права која се односе на радни однос и пензијско и инвалидско осигурање.

Поред ових права, припадници Војске Србије за време учешћа у мултинационалним операцијама имају право и на увећање плате и друга новчана примања која прописује Влада.

Припадници Војске Србије и других снага одбране који су ангажовани у мултинационалним операцијама, имају **право** на:

- 1) увећање плате;
- 2) увећан стаж осигурања;
- 3) накнаду трошкова за ризик у служби и додатке за географске и климатске услове;
- 4) накнаду трошкова путовања за једно путовање до места становања и назад за сваких шест месеци проведених у мултинационалној операцији;
- 5) лично осигурање од болести, ризика рањавања, тежих повреда, инвалидитета или смрти које се обезбеђује на терет надлежног министарства за време учествовања у мултинационалној операцији;

⁴² Закон о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије (Службени гласник РС – бр. 38/2018., члан 21.)

- 6) путне трошкове и бесплатан одмор у објектима предвиђеним за одмор и рекреацију по повратку из мултинационалне операције.⁴³

За време обука, школовања и вежби у иностранству, ради припрема за учешће у мултинационалним операцијама, припадници Војске Србије имају право на накнаду трошкова према прописима о накнади трошкова за путовање у иностранство.

Осим тога, имају право и на:

- 1) дипломатску и правну помоћ и заштиту;
- 2) обавезно лично осигурање, у складу са степеном ризика у току извођења мултинационалне операције;
- 3) мировање радног односа до повратка из мултинационалне операције;
- 4) накнаду штете у случају последица болести, повреде, рањавања, инвалидитета или смрти у току обављања дужности у мултинационалној операцији.⁴⁴

Припадници Војске Србије који су упућени у мултинационалне операције у **обавези** су да:

- 1) учешћем у мултинационалној операцији штите и промовишу углед Републике Србије;
- 2) савесно и одговорно извршавају поверене дужности и задатке, поштујући систем руковођења и командовања;
- 3) поштују правила међународног права о употреби силе и правила хуманитарног права, дајући свој допринос безбедности и миру и спречавању кризне ситуације;
- 4) сnose трошкове у случају самовољног прекида ангажовања у мировној или хуманитарној операцији по општим правилима о накнади штете;
- 5) подлежу дисциплинској, прекршајној и кривичној одговорности, у складу са законом и закљученим међународним уговорима.⁴⁵

Припадницима Војске Србије за време учешћа у мултинационалној операцији забрањено је:

- 1) обављање привредних и других услужних делатности у иностранству, осим оних које се односе на логистичку подршку заједничких снага;
- 2) свако мешање у унутрашње послове земље домаћина изван одобреног мандата мисије;
- 3) самовољно напуштање или прекидање мисије без сагласности надлежних органа;
- 4) свако друго деловање изван мандата мисије.⁴⁶

⁴³ Закон о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије (Службени гласник РС – бр. 38/2018., члан 25.)

⁴⁴ Закон о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије (Службени гласник РС – бр. 38/2018., члан 28.)

⁴⁵ Закон о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије (Службени гласник РС – бр. 38/2018., члан 27.)

⁴⁶ Закон о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије (Службени гласник РС – бр. 38/2018., члан 29.)

Пре упућивања у мултинациону операцију, Министарство одбране са припадником Војске Србије закључује уговор о његовом ангажовању у складу са Законом о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије.

Време које припадник Војске Србије проведе у мултинационалној операцији рачуна се у стаж осигурања са увећаним трајањем, односно сваких 12 месеци provedених у мултинационалној операцији, рачуна се као 18 месеци.

4.7. Финансирање трошкова ангажовања у мултинационалним операцијама

Трошкови припреме, учешћа и повратка из мултинационалних операција финансирају се из буџета Републике Србије. Влада у оквиру буџета обезбеђује средства за извршење Годишњег плана употребе, односно активности у мултинационалним операцијама.

Трошкови који се односе на мултинационалне операције обухватају:

- 1) избор припадника Војске Србије и других снага одбране за мисије, обуку, припреме, лекарске прегледе, тестирање, транспортне трошкове, трошкове контроле и остале трошкове према стандардима одбране по врстама средстава односно активности;
- 2) набавку технике и опреме;
- 3) упућивање припадника Војске Србије и других снага одбране у мултинационалне операције;
- 4) плате и накнаде у складу са важећим прописима;
- 5) трошкове путовања одласка и повратка у земљу за сваких шест месеци provedених у мултинационалној операцији;
- 6) поправку и одржавање технике;
- 7) трошкове осигурања свих учесника и технике која се користи у мултинационалним операцијама;
- 8) санитетско обезбеђење и транспорт учесника у мултинационалним операцијама који не могу бити збринути у медицинским јединицама оперативне зоне;
- 9) трошкове лечења у иностранству и земљи и трошкове накнаде штете;
- 10) укупне трошкове набавке посмртне опереме, организацију сахране лица које је изгубило живот у мултинационалној операцији, припрему службених докумената и социјално збрињавање чланова његове породице;
- 11) накнаду штете трећим лицима за штету учињену током извођења мултинационалне операције;
- 12) трошкове боравка у објектима предвиђеним за одмор и рекреацију;
- 13) трошкове евентуалне правне помоћи;

14) остале специфичне трошкове.⁴⁷

5. Актуелне мултинационалне операције

Припадници Војске Србије су тренутно ангажовани у 5 мултинационалних операција под покровитељством Уједињених нација и 4 мултинационалне операције Европске уније, односно 292 припадника Војске Србије.

5.1. Мисије Уједињених нација

Припадници Војске Србије тренутно су ангажовани у пет мировних операција Уједињених нација – у Либану, Централноафричкој Републици, на Кипру, у ДР Конгу и на Блиском истоку. У овим операцијама тренутно је ангажовано 260 припадника Војске Србије.

1. UNIFIL (United Nations Interim Force In Lebanon)

Привремене снаге Уједињених нација у Републици Либан – UNIFIL успостављене су резолуцијама Савета безбедности Уједињених нација број 425 и 426 од 19. марта 1978. године. Мандат мисије се периодично продужава резолуцијама Савета безбедности УН.⁴⁸

Припадници Војске Србије отпочели су учешће у UNIFIL 21. децембра 2010. године, у оквиру шпанског контингента, са четири штабна официра у Команди Сектора исток и једним штабним официром у Команди шпанског батаљона.⁴⁹

Од 25. новембра 2012. године учешће у UNIFIL је проширено елементом за националну подршку састава пет лица и пешадијским водом од 36 лица, са мандатом у трајању од шест месеци.

Од 24. марта 2013. године, учешће припадника Војске Србије у UNIFIL је увећано за два штабна официра у Команди UNIFIL у Накури, а од 5. новембра 2013. године ангажовањем пешадијске чете уместо пешадијског вода.

На основу техничког споразума са ОС Краљевине Шпаније, од 2. новембра 2014. године број штабних официра је повећан за још једног, који се ангажује у команди шпанског батаљона. Од 11. децембра 2014. године, на основу техничког споразума са

⁴⁷ Закон о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 38/2018., члан 38.)

⁴⁸ http://www.vs.rs/sr_lat/clanak/07A0D2B8CFFC11E5A7C800163E135070/aktuelne-mirovne-operacije , датум посећивања сајта 10.03.2020. године

⁴⁹ <http://www.mod.gov.rs/cir/4366/aktuelne-multinacionalne-operacije-4366#unifil> , датум посећивања сајта 10.03.2020. године

ОС Италије, повећано је ангажовање за вод за заштиту снага, састава 33 припадника Војске Србије, који је упућен у сектор Запад.

Тренутно је у UNIFIL ангажовано 178 припадника Војске Србије.⁵⁰

2. MINUSCA (United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in the Central African Republic)

Мултинационална операција УН у Централноафричкој Републици (MINUSCA) је новоуспостављена мултидимензионална, интегрисана мисија, на основу поглавља VII Повеље ОУН, резолуцијом 2149 (2014) Савета безбедности УН, од 10. априла 2014. године. MINUSCA је почела са оперативним радом 15. септембра 2014. године.⁵¹

Војска Србије учествује у MINUSCA од 20. септембра 2014. године са два штабна официра и два војна посматрача, који се ангажују са мандатом у трајању од годину дана, а од 11. децембра 2014. године и са 68 припадника болнице нивоа 2, са мандатом у трајању од 6 месеци.

Тренутно је у MINUSCA ангажовано 77 припадника Војске Србије.

3. UNFICYP (United Nations Peacekeeping Force in Cyprus)

Мировне снаге Уједињених нација у Републици Кипар – UNFICYP успостављене су Резолуцијом Савета безбедности Уједињених нација број 186 4. марта 1964. године. Снаге су постале оперативне након 27. марта 1964. године.⁵² Мандат мисије се периодично продужава резолуцијама Савета безбедности УН.

Војска Србије учествује у UNFICYP од 21. октобра 2010. године са штабним официром, са мандатом у трајању од годину дана и одељењем од шест лица, са мандатом у трајању од шест месеци.

Од 23. септембра 2011. године учешће у UNFICYP је проширено са два војна посматрача, са мандатом у трајању од годину дана и пешадијским водом до 37 лица, са мандатом у трајању од шест месеци.

Тренутно су у UNFICYP ангажована 3 припадника Војске Србије.⁵³

4. MONUSCO (United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo)

⁵⁰ http://www.vs.rs/sr_lat/clanak/07A0D2B8CFFC11E5A7C800163E135070/aktuelne-mirovne-operacije, датум посећивања сајта 10.03.2020.

⁵¹ <http://www.mod.gov.rs/cir/4366/aktuelne-multinacionalne-operacije-4366#minusca>, датум посећивања сајта 10.03.2020.

⁵² http://www.mnop.mod.gov.rs/sadrzaj.php?id_sadrzaja=86&active=text, датум посећивања сајта 11.03.2020.

⁵³ http://www.vs.rs/sr_lat/clanak/07A0D2B8CFFC11E5A7C800163E135070/aktuelne-mirovne-operacije, датум посећивања сајта 11.03.2020.

Мисија Уједињених нација за стабилизацију у Демократској Републици Конгу – MONUSCO успостављена је Резолуцијом Савета безбедности Уједињених нација број 1279 од 30. новембра 1999, године. Мандат мисије се периодично продужава резолуцијама савета безбедности УН.⁵⁴

Војска Србије у MONUSCO учествује од 07. марта 2003. године са једним санитетским тимом за евакуацију ваздушним путем (АМЕТ), а од 29. јула 2010. године контингент је увећан за два припадника штабне групе.

АМЕТ у свом саставу има два лекара и четири медицинска техничара који образују два подтима за санитетску евакуацију ваздушним путем и базирани су у Киншаси.⁵⁵

Тренутно је у MONUSCO ангажован 1 припадник Војске Србије.

5. UNTSO (United Nations Truce Supervision Organization)

Организација УН за надгледање примирја на Блиском Истоку – UNTSO успостављена је Резолуцијом Савета безбедности Уједињених нација број 50 (1948). Најстарија је мисија УН. Мандат мисије је успостављен 1948. године и не подлеже периодичном продужавању.

Мултинационална операција УН на Блиском Истоку реализује се ради спречавања обнављања сукоба између Израела и арапских земаља. Задатак снага УН је надгледање линије раздвајања и прекида ватре између сукобљених снага у подручју Суецког канала и Голанске висоравни и истовремено пружање помоћи и подршке снагама УН у јужном Либану.

UNTSO тренутно ангажује војне посматраче у оквиру три различите мисије Уједињених нација на Блиском истоку: Посматрачка група Либан (Observer Group Lebanon – OGL), која подржава UNIFIL на југу Либана, Посматрачка група на Голану (Observer Group Golan – OGG) и Посматрачка група Египат (Observer Group Egypt – OGE).⁵⁶

Војска Србије учествује у UNTSO од 9. септембра 2012. године са војним посматрачем, који се ангажује са мандатом у трајању од годину дана, у саставу Посматрачке групе Либан.

Тренутно је у UNTSO ангажован 1 војни посматрач из састава Војске Србије.

⁵⁴ http://www.vs.rs/sr_lat/clanak/07A0D2B8CFFC11E5A7C800163E135070/aktuelne-mirovne-operacije , датум посећивања сајта 11.03.2020.

⁵⁵ <http://www.mod.gov.rs/cir/4366/aktuelne-multinacionalne-operacije-4366#monusco> , датум посећивања сајта 11.03.2020.

⁵⁶ http://www.mnop.mod.gov.rs/sadrzaj.php?id_sadrzaja=90&active=text , датум посећивања сајта 11.03.2020.

5.1. Војне операције Европске уније

У четири војне операције Европске уније – у Сомалији, Централноафричкој републици и Малију – тренутно су ангажована 32 припадника Војске Србије.

1. EUTM Somalia (European Union Training Mission in Somalia)

Мултинационална операција ЕУ (EUTM Somalia) је војна операција Европске уније, успостављена 7. априла 2010. године, ради подршке у јачању државних институција Сомалије.

Ова операција реализује се у оквиру свеобухватног ангажовања ЕУ на помоћи сомалијском становништву и стабилизовању државних институција Сомалије.

Операција се реализује кроз обуку снага безбедности Сомалије, у сарадњи са Мисијом Афричке уније у Сомалији (AMISOM).

Војска Србије отпочела је учешће у EUTM Somalia упућивањем официра санитетске специјалности на дужност шефа санитетске службе у мисији, 25. априла 2012. године.

Од 27. априла 2013. године Војска Србије проширила је своје учешће упућивањем санитетског тима, састава један лекар и три медицинска техничара.⁵⁷

Тренутно је у EUTM Somalia ангажовано 6 припадника Војске Србије.

2. EUNAVFOR Somalia (European Union Naval Force Operation Atlanta)

Поморске снаге Европске уније у Сомалији (Операција Атланта) успостављене су резолуцијама Савета безбедности Уједињених нација број 1814, 1816, 1838 и 1846 (2008) и одлукама Савета Европске уније број 851 од 10. новембра 2008. године и број 918 од 8. децембра 2008. године. Мандат операције се продужава у складу са одлуком Савета Европске уније.

Снаге у овој операцији ангажоване су на спречавању, превенцији и сузбијању деловања пирата и оружаних пљачки дуж обале Сомалије.

Војска Србије учествује у EUNAVFOR Somalia од 6. априла 2012. године, са прекидима, што зависи од потреба у зони операције. Тако су до сада у овој мисији ангажовани по два штабна официра и штабни подофицир у Оперативној команди у Нортвуду код Лондона, штабни официр у Команди снага на командном брду у Индијском океану и аутономни тимови за заштиту бродова Светског програма хране.

⁵⁷ <http://www.mod.gov.rs/cir/4366/aktuelne-multinacionalne-operacije-4366> , датум посећивања сајта 12.03.2020.

Тренутно је у овој операцији ангажовано 16 припадника Војске Србије : аутономни тим за заштиту бродова, штабни официри у Оперативној команди у Нортвуду и штабни официр на броду Команде снага у Индијском океану.⁵⁸

3. EUTM RCA (European Union Training Mission in the Central African Republic)

Војна мисија Европске уније за обуку безбедносних снага Централноафричке Републике (EUTM RCA) успостављена је у складу са Одлуком Савета Европске уније број 2016/610/CFSP од 19. априла 2016. године. Мисија је наставак ангажовања Европске уније у Централноафричкој Републици.⁵⁹

Војска Србије је отпочела ангажовање у EUTM RCA од 15. децембра 2016. године упућивањем четворочланог тима нивоа 1 и двочланог тима за хитну медицинску помоћ.

Тренутно је у овој операцији ангажовано 7 припадника Војске Србије – шеф санитетске службе у мисији, саветник команданта за медицинска питања и медицински тим који чине лекар и пет медицинских техничара.

4. EUTM Mali (European Union Training Mission in Mali)

Мисија Европске уније за обуку војних и безбедносних снага Малија – EUTM Mali успостављена је Резолуцијом Савета безбедности Уједињених нација број 2085 (2012) и одлукама Савета Европске уније о успостављању војне мисије Европске уније у Малију (Одлука број 2013/87/CFSP од 18. фебруара 2013. године). Мандат мисије се продужава у складу са одлуком Савета Европске уније.

Војска Србије учествује у EUTM Mali од 15. децембра 2014. године са медицинским тимом састава лекар и два медицинска техничара, са мандатом у трајању од шест месеци.

Тренутно су у овој операцији ангажована 3 припадника Војске Србије.⁶⁰

⁵⁸ http://www.vs.rs/sr_lat/clanak/07A0D2B8CFFC11E5A7C800163E135070/aktuelne-mirovne-operacije , датум посећивања сајта 12.03.2020.

⁵⁹ http://www.mnop.mod.gov.rs/sadrzaj.php?id_sadrzaja=199&active=text , датум посећивања сајта 12.03.2020.

⁶⁰ http://www.vs.rs/sr_lat/clanak/07A0D2B8CFFC11E5A7C800163E135070/aktuelne-mirovne-operacije , датум посећивања сајта 12.03.2020.

6. Значај мултинационалних операција

Учешћем у мултинационалним операцијама под окриљем Уједињених нација и Европске уније, извршавајући задатке из друге мисије Војске Србије, припадници Војске Србије активно учествују у успостављању мира и безбедности у кризним подручјима. Као највећи контрибутор мировних операција Уједињених нација у региону, са значајним повећањем учешћа у мировним операцијама, Војска Србије је постала извозник безбедности.

Припадници Војске Србије у мултинационалним операцијама посвећени су успостављању и очувању мира и помоћи локалном становништву. Ангажовани су у кризним жариштима у Африци и на Блиском истоку, од Кипра и Либана до Сомалије. Задатке обављају у складу са највишим професионалним стандардима, Повељом Уједињених нација и принципима међународног права, а ради успостављања мирног и сигурног живота за све људе.

У свакодневном раду на терену, у сарадњи са припадницима оружаних снага других земаља, припадници Војске Србије размењују искуства и стичу нова знања. Учешће у мировним операцијама за све припаднике Војске Србије представља прилику за лично и професионално усавршавање. Нова знања користе у свом послу по повратку из мисија и тиме доприносе јачању оперативних способности и интероперабилности наших оружаних снага.

Припадници Војске Србије који учествују у мултинационалним операцијама, амбасадори су наше земље у свету. Преданим и посвећеним радом, пожртвованошћу и савесним извршавањем задатака постали су препознатљиви и међу колегама из оружаних снага других земаља, као и међу локалним становништвом. Наши мировњаци су цењени и поуздани партнери у свим мисијама и тиме доприносе позитивном имиџу и кредибилитету Србије у међународној заједници.⁶¹

⁶¹ <http://www.mnop.mod.gov.rs/ciljevi.php> , датум посећивања сајта 12.03.2020.

7. Закључак

Учешћем земље у мировним операцијама УН испуњавају се међународне обавезе које су преузете потписивањем и ратификацијом међународних правних инструмената и тиме се шаље сигнал о политичкој зрелости и стабилности земље и њених институција. Стиче се и политички престиж и ојачава међународна позиција наше земље. Такође, припадницима оружаних снага пружа је јединствена прилика за размену искустава са колегама из целог света и усавршавање језика, стицање нових знања и вештина и прилагођавање начина рада светским стандардима.

Припадници Војске Србије враћају се из мисија обogaћени новим искуствима и познанствима. Добрим одабиром кадрова и њиховом озбиљношћу у приступу извршавању задатака у мисијама, показује се професионализам наше земље, чиме се побољшава целокупна слика о нашим снагама одбране.

Ангажовање припадника Војске Србије у мултинационалним операцијама захтева стално праћење ситуације по питању одржавања међународног мира и безбедности и деловања међународних организација, упознавања са Резолуцијама Савета безбедности и одлукама Савета Европске уније, мандатима мултинационалних операција, трендовима у обукама и бројне друге активност, да би се могло испратити ангажовање у мултинационалним операцијама.

Учешћем припадника Војске Србије у мултинационалним операцијама Република Србија потврђује свој интерес и намеру да доприноси светској безбедности.

С обзиром на то да Република Србија не представља једну од моћнијих држава, подизање интероперабилности је кључно за унапређење капацитета Система одбране и адекватне заштите и одбране државних интереса и виталних вредности. Управо кроз сарадњу са оружаним снагама других држава у склопу мултинационалних операција се овај капацитет унапређује.

Циљ мултинационалних операција заправо јесте да идемо у корак са светом и савременим оружаним снагама, да се прикључимо осталим земљама, поготово оним најразвијенијим и да се успешно носимо са безбедносним изазовима, ризицима и претњама које нам доноси будућност.

8. Литература

Домаћи извори

1. Стајић, Љ., (2015). Основи система безбедности. Нови сад: Правни факултет у Новом Саду
2. Роквић, В., (2011). Положај војске у политичком систему Србије
3. Милосављевић, Б., (2018). Систем безбедности Републике Србије: уставне димензије. Београд: Београдски центар за безбедносну политику
4. Игњатијевић, М., (2018). Значај изградње интероперабилности Војске Србије за учествовање у мултинационалним операцијама. Београд: Београдски центар за безбедносну политику
5. Драгишић, З., (2011). Систем националне безбедности Републике Србије. Београд: Универзитет у Београду – Факултет безбедности
6. Роквић В., (2017). Системи одбране. Београд: Универзитет у Београду – Факултет безбедности

Правни извори

1. Стратегија Националне безбедности Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 88/2019.)
2. Стратегија одбране Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 94/2019.)
3. Закон о одбрани Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 36/2018.)
4. Закон о Војсци Србије („Службени гласник РС“, бр. 94/2019.)
5. Повеља Уједињених нација
6. Доктрина Војске Србије (2010)
7. Закон о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 36/2018.)

Интернет извори

1. http://www.vs.rs/sr_cyr/jedinice/vojska-srbije
2. http://www.vs.rs/sr_lat/o-vojsci/opste/misije-i-zadaci

3. http://www.vs.rs/sr_cyr/medjunarodna-saradnja/multinacionalne-operacije/multinacionalne-operacije
4. http://www.vs.rs/sr_cyr/clanak/992B42F8C68C11E5A7C800163E135070/zavrsene-mirovne-operacije
5. http://www.vs.rs/sr_cyr/jedinice/vojska-srbije/generalstab/zngs/zdruzena-operativna-komanda/centar-za-mirovne-operacije
6. http://www.mnop.mod.gov.rs/sadrzaj.php?id_sadrzaja=97&active=text
7. http://www.vs.rs/sr_cyr/jedinice/vojska-srbije/kopnena-vojska/centar-za-obuku-jedinica-za-mnop
8. http://www.vs.rs/sr_lat/clanak/07A0D2B8CFFC11E5A7C800163E135070/aktuelne-mirovne-operacije
9. <http://www.mod.gov.rs/cir/4366/aktuelne-multinacionalne-operacije-4366#unifil>
10. http://www.mnop.mod.gov.rs/sadrzaj.php?id_sadrzaja=86&active=text
11. <http://www.mnop.mod.gov.rs/ciljevi.php>